

УДК 351:332.1

А. П. Хрятинський,
к. ю. н., докторант Навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків
В. О. Шведун,
д. держ. упр., завідувач кафедри менеджменту навчально-науково-виробничого центру,
Національний університет цивільного захисту України, м. Харків

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТУРИСТИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ

A. Hryapynskyy,
PhD in law sciences, doctoral candidate of the Educational, Research and Production Center,
National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv
V. Shvedun,
Doctor of Sciences in Public Administration, Head of the Department of Management of the Educational,
Research and Production Center, National University of Civil Protection of Ukraine, Kharkiv

IMPROVEMENT OF POLICY OF STATE REGULATION OF TERRITORIAL DEVELOPMENT AS THE GUARANTEE OF FORMATION OF DOMESTIC TOURIST COMPLEXES

У статті вдосконалено політику державного регулювання територіального розвитку як запоруки формування вітчизняних туристичних комплексів. Охарактеризовано загальну сутність регіональної політики. Зазначено, що регіональна політика проявляється через зовнішню й внутрішню просторову політику. Зовнішня просторова політика держави, у свою чергу, реалізується через геополітику й територіальну політику державної влади. Що стосується внутрішньої просторової політики держави, то вона спрямована на зміцнення внутрішньої єдності країни. Простежено стадії трансформації регіональної політики в Україні. Підкреслено, що процес реформування економічної й політичної системи, що відбувається в Україні, породив необхідність формування нового розуміння регіональної політики. Таке формування здійснювалося в останні роки за двома напрямками: практичним і теоретичним. Зокрема практичний напрям представлений урядовими документами й указами президента України. Визначено напрями розвитку механізму ресурсного перерозподілу в регіонах України. Визначено, що перерозподіл може бути активним (шляхом прямого вилучення ресурсів з одних регіонів і передачі іншим) і пасивним (шляхом заохочення або стримування економічних процесів у різних регіонах).

The policy of state regulation of territorial development as the guarantee of formation of domestic tourist complexes is improved in the article. The general essence of regional policy is characterized. It is noted that the regional policy is shown through the foreign and domestic spatial policy. In particular, the foreign spatial policy of the state is implemented through the geopolitics and territorial policy of the government. As for domestic spatial policy of the state, it is directed on strengthening of internal unity of the country. The stages of transformation of regional policy in Ukraine are tracked. It is emphasized that the process of reforming of economic and political system in Ukraine has generated the need of formation of new understanding of regional policy. Such formation was carried out in two directions in recent years — practical and theoretical ones. In particular, the practical direction is presented by government documents and decrees of the President of Ukraine. The directions of development of the mechanism of resource redistribution in regions of Ukraine are defined. It is defined that resource redistribution can be active (by direct withdrawal of resources from one regions and their transfer to others) and passive (by encouragement or control of economic processes in different regions).

*Ключові слова: політика, державне регулювання, територіальний розвиток, туристичний комплекс.
Key words: policy, state regulation, territorial development, tourist complex.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розумна й тверда політика державного регулювання територіального розвитку в стані забезпечити поступальний рух всієї національної економічної системи, що,

відповідно, чинить сприятливий вплив на розвиток вітчизняних туристичних комплексів. Адже саме розвиток туристичної сфери, у свою чергу, уможливує постання інвестиційних ресурсів до регіонів України. По

суті територіальне державне регулювання це не окремі закони або програми, а цілісна система мір і відповідних державних інститутів, що охоплюють всю територію держави й мають струнку організаційну структуру. У центральній владі будь-якої країни існує багато каналів впливу на умови соціально-економічного розвитку регіонів. Отже, це обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У нинішніх умовах політику державного регулювання територіального розвитку досліджували численні вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: З. Герасимчук [1], О. Коротич [3], З. Варналій [4], Б. М. Штульберг, В.Г. Введенський [6] та ін.

Однак протягом усього періоду розвитку України як суверенної держави політика державного регулювання територіального розвитку неодноразово підлягала трансформації. Відповідно, означена проблематика потребує подальшого доопрацювання.

МЕТА СТАТТІ

Метою роботи є вдосконалення політики державного регулювання територіального розвитку як запоруки формування вітчизняних туристичних комплексів.

Для досягнення поставленої мети в роботі є доцільними постановка та вирішення таких завдань:

- охарактеризувати загальну сутність регіональної політики;
- простежити стадії трансформації регіональної політики в Україні;
- визначити напрями розвитку механізму ресурсного перерозподілу в регіонах України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Стосовно до України вплив на умови соціально-економічного розвитку регіонів проявляється через зовнішню й внутрішню просторову політику. Зовнішня просторова політика держави, у свою чергу, реалізується через геополітику й територіальну політику державної влади. Що стосується внутрішньої просторової політики держави, то вона спрямована на зміцнення внутрішньої єдності країни.

Економічна наука дотепер не зуміла узагальнити результати багаторічних теоретичних дискусій про зміст регіональної політики, дати коротке і ємне її визначення. У зв'язку із цим у літературі існує кілька підходів до її інтерпретації.

Так, в умовах адміністративно-господарської системи управління під регіональною політикою розумілася "сфера діяльності держави щодо управління економічним, соціальним і політичним розвитком країни в просторовому (регіональному) аспекті". У контексті цього визначення суб'єктом регіональної політики виступала виключно держава в особі спеціально вповноважених інститутів. Головною організаційною формою її проведення служило державне регіональне планування — "система мір і законодавчих актів по управлінню економічним і соціальним розвитком регіональних одиниць у країні. Регіональні плани входили до складу загальнодержавних планів економічного й соціального роз-

витку, що закріплювалися законодавчо. Кожний план розвитку народного господарства повинен був мати регіональний розріз [3; 6].

Слід зазначити, що офіційне поняття "регіональна політика" у державних документах, як правило, не вживалося. Основні цілі, завдання й методи регіональної політики знаходили висвітлення в таких перед планових документах, як генеральні схеми розвитку й розміщення продуктивних сил на перспективу. Якщо до 70-х років ХХ ст. основні завдання регіонального розвитку були пов'язані з розміщенням виробництва, то в середині 70-х років проблеми комплексного розвитку господарства регіонів стали знаходити висвітлення в планових документах.

Регіональна політика зарубіжних країн має трохи інший зміст: вона розглядається, насамперед, як засіб державного регулювання соціально-економічних процесів у проблемних регіонах і зняття соціальної й екологічної напруженості [4].

Процес реформування економічної й політичної системи, що відбувається в Україні, породив необхідність формування нового розуміння регіональної політики. Таке формування здійснювалося в останні роки за двома напрямками: практичним і теоретичним. Так, практичний напрям представлений, головним чином, урядовими документами й указами президента України.

Поряд із цим досить часто терміном "регіональна політика" позначають політику, що проводиться органами місцевого самоврядування того або іншого регіону. Однак необхідно чітко відрізнити регіональну політику, що проводиться центром відносно регіонів, і місцеву політику, що охоплює весь спектр питань, що входять до компетенції органів місцевого самоврядування [1; 5].

Іншими словами, у трактуванні державного регулювання територіального розвитку, у його структурі варто виділяти загальнонаціональну й регіональну складові. Якщо на національному рівні державне регулювання територіального розвитку здійснюється центральними органами державної влади щодо управління політичним, економічним і соціальним розвитком регіонів країни, то на субнаціональному рівні предметом державного регулювання виступає розвиток територіальних частин регіону.

У поточному дослідженні головна увага зосереджена на розгляді першого аспекту державного регулювання територіального розвитку, хоча, безумовно, обидві мають суттєве значення.

Найбільше повно цей аспект представлений Б.М. Штульбергом і В.Г. Введенським. Відповідно до їх точки зору, державне регулювання територіального розвитку — це діяльність органів державної влади й місцевого самоврядування по забезпеченню оптимального розвитку й рішенню територіальних проблем міжрегіонального й загальнодержавного характеру. Іншими словами, сутність державного регулювання територіального розвитку автори зводять до того, щоб максимально використовувати в інтересах усього суспільства сприятливі територіальні передумови й фактори, а також мінімізувати негативний вплив несприятливих природних й економічних умов

на соціально-економічне положення окремих регіонів [2].

Викладений підхід демонструє досить широкий погляд на проблему, звідси об'єктами територіальної державної політики виступають:

- територіальна структура держави;
- регіони (у тому числі — локальні зони й окремі міста), які відіграють значну роль у розвитку держави завдяки своїм ресурсам або геополітичному положенню;
- проблеми економічного, соціального й екологічного характеру, локалізовані на певній території й важливі як для відповідного регіону, так і для держави в цілому.

Тому регіон — це не тільки адміністративно окреслений простір, а й відносно замкнутий, відособлений господарський комплекс, у якому складається й реалізується сукупність процесів відтворення життєзабезпечення даної території. Господарський комплекс регіону переважно пов'язаний із природно-кліматичними факторами, наявністю корисних копалин, інших природних ресурсів, сприятливих умов географічного середовища. Оскільки останні внаслідок виняткової розмаїтості задають різні умови розвитку регіонам, то провідною ланкою в державному регулюванні територіального розвитку сучасної України є механізм перерозподілу, який можна інтерпретувати у двох аспектах [4].

По-перше, перерозподіл може бути активним (шляхом прямого вилучення ресурсів з одних регіонів і передачі іншим) і пасивним (шляхом заохочення або стримування економічних процесів у різних регіонах).

По-друге, політика перерозподілу нерівнозначна політиці вирівнювання міжрегіональних розходжень. Більш рівномірний розвиток регіонів є метою державного регулювання територіального розвитку, однак у ряді випадків загальнонаціональні інтереси вимагають концентрації ресурсів у високо розвинених регіонах, здатних забезпечити швидку економічну віддачу. При такому підході до поняття перерозподілу регіональних ресурсів традиційний погляд на проблематику державного регулювання територіального розвитку повинен бути розширений.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, у результаті проведення даного дослідження було отримано такі результати.

1. Охарактеризовано загальну сутність регіональної політики. Зазначено, що регіональна політика проявляється через зовнішню й внутрішню просторову політику. Зовнішня просторова політика держави, у свою чергу, реалізується через геополітику й територіальну політику державної влади. Що стосується внутрішньої просторової політики держави, то вона спрямована на зміцнення внутрішньої єдності країни.

2. Простежено стадії трансформації регіональної політики в Україні. Підкреслено, що процес реформу-

вання економічної й політичної системи, що відбувається в Україні, породив необхідність формування нового розуміння регіональної політики. Таке формування здійснювалося в останні роки за двома напрямками — практичним і теоретичним. Зокрема практичний напрям представлений урядовими документами й указами президента України.

3. Визначено напрями розвитку механізму ресурсного перерозподілу в регіонах України. Визначено, що перерозподіл може бути активним (шляхом прямого вилучення ресурсів з одних регіонів і передачі іншим) і пасивним (шляхом заохочення або стримування економічних процесів у різних регіонах).

Література:

1. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: методологія формування, механізми реалізації / З.В. Герасимчук. — Луцьк: Надстир'я, 2001. — 528 с.
2. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег: пер. с англ. / Дж.М. Кейнс; Общ. ред. и предисл. А.Г. Милейковский, И.М. Осадчая. — М.: Прогресс, 1978. — 494 с.
3. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України: монографія / О.Б. Коротич. — Х.:, 2006. — 220 с.
4. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: монографія / За ред. З.С. Варналія. — К.: Знання України, 2005. — 498 с.
5. Цабрия Д.Д. Система управления (государственно-правовые аспекты) / Д.Д. Цабрия. — М.: Юридическая литература. — 1990. — 175 с.
6. Штульберг Б.М. Региональная политика России: теоретические основы, задачи и методы реализации / Б.М. Штульберг, В.Г. Введенский. — М.: Гелиос АРВ, 2000. — 208 с.

References:

1. Herasymchuk, Z. V. (2001), Regional'na polityka staloho rozvytku: metodolohiya formuvannya, mekhanizmy formatsiyi [Regional policy of sustainable development: formation methodology, realization mechanisms]. 528 p. Luts'k: Nadstyr"ya.
2. Keynes, J. M. (1997), The General Theory of Employment, Interest, and Money. 403 p. USA: Prometheus Books.
3. Korotych, O. B. (2006), Derzhavne upravlinnya rehional'nym rozvytkom Ukrayiny [Public administration by regional development of Ukraine]. 220 p. Kharkiv: Vydvo KharRI NADU "Mahistr".
4. Varnaliy, Z. S. (2005), Rehiony Ukrayiny: problemy ta priorytety sotsial'no-ekonomichnoho rozvytku [Regions of Ukraine: problems and priorities of social and economic development]. 498 p. Kyiv: Znannya Ukrayiny.
5. Tsabriya, D. D. (1990), Control system (state and legal aspects). 175 p. Moscow: Legal literature.
6. Shtulberg, B. M. (2000), Regional policy of Russia: theoretical bases, tasks and methods of realization. 208 p. Moscow: Helios of ARV.

Стаття надійшла до редакції 06.05.2018 р.